

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

KA2 STRATEGIC PARTNERSHIP PROJECT n°2019-1-LT01-KA201-060726

Citizen in 31 hours

Pilsonis 31 stundā

NABADZĪBA

Mācību resursi

Izdevums *Pilsonis 31 stundā* ir metodisks līdzeklis ekonomikas, pilsoniskās izglītības un ētikas mācību satura apguvei starpdisciplinārā pieejā, kas izstrādāti Erasmus+ KA2 projekta *Citizen in 31 hours* ietvaros. Projekta materiāli sastāv no 10 tematiem: nevienlīdzība, nabadzība, migrācija, piesārņojums, patērētājsabiedrība, sociālie tīkli, mākslīgais intelekts, viltus ziņas, darbs, veselība. Katrā tematā ir trīs nodarbības. Katrā nodarbībā tiek aplūkota konkrēta apakštēma, kas atspoguļo personīgo vai kopienas, vai globālo perspektīvu. Katra no šīm perspektīvām ietver ekonomiskos, pilsoniskos un ētiskos aspektus.

1. NODARBĪBA

Temats: Nabadzība

Problēma: Kā es varu palīdzēt nabadzīgajiem?

EKONOMIKA: privāts atbalsts, bezpeļņas organizācijas

ĒTIKA: draudzība, iejūtība

PILSONĪBA: sabiedriska organizācija, aktīva līdzdalība sabiedriskajā dzīvē

2. NODARBĪBA

Temats: Nabadzība

Problēma: Vai ir iespējams atrisināt nabadzības problēmu?

EKONOMIKA: bagātība un nabadzība, darbaspēks, valdības un privātais atbalsts

ĒTIKA: nabadzības mazināšana, ģimenes ētika, solidaritāte, sociālā solidaritāte, taisnīgums

PILSONĪBA: solidaritāte, sociālais taisnīgums

3. NODARBĪBA

Temats: Nabadzība

Problēma: Kāpēc pasaulē joprojām ir bads?

EKONOMIKA: trūkums, darbs, privātīpašums, apmaiņa

ĒTIKA: taisnīgums, cilvēcība, ekspluatācija

PILSONĪBA: sociālā labklājība, ekonomiskā labklājība, privātā īpašuma tiesības

Redaktors: Ineta Helmane, Agita Klempere-Sipjagina

© LU PPMF, 2020

2. NODARBĪBA

Temats: Nabadzība

Problēma: Vai ir iespējams atrisināt nabadzības problēmu?

EKONOMIKA: bagātība un nabadzība, darbaspēks, valdības un privātais atbalsts

ĒTIKA: nabadzības mazināšana, ētika ģimenē, solidaritāte, sociālā solidaritāte, taisnīgums

PILSONĪBA: solidaritāte, sociālais taisnīgums

Pamatprincipi un to definīcija.

Nabadzība. Personas vai sabiedrības grupas situācija, kurai raksturīga nespēja nodrošināt savas vajadzības (pārtika, dzeramais ūdens, pajumte, veselība un izglītība). To sauc arī par "absolūto nabadzību".

Sociālā atstumtības un nabadzības risks. Cilvēka vai sabiedrības grupas situācija ar zemāku dzīves līmeni (ienākumi, dzīves apstākļi) nekā pārējā sabiedrībā. Nabadzības riska sliekšnis ir relatīvs lielums un ir 60 % no rīcībā esošo ienākumu mediānas pārrēķinātas uz ekvivalento patērētāju skaitu mājsaimniecībā, aprēķināts tiek izmantojot metodoloģiju, kas tiek izmantota ES valstīs.

Darbs. Mērķtiecīgas darbības, kurās ierobežoti resursi tiek pārvērsti par precēm un pakalpojumiem, kas nāk par labu cilvēkiem.

Privāts atbalsts. Brīvprātīgas labdarības aktivitātes, kuru mērķis ir palīdzēt nabadzībā dzīvojošajiem. Šī ir viena no sociālās solidaritātes izpausmēm.

Valsts atbalsts (sociālais pabalsts). No nodokļu maksātājiem savāktās naudas pārdale, lai palīdzētu nabadzīgākajiem. Valdība ar likumu nosaka, kā un kam palīdzēt.

Solidaritāte. Vienotība, dažādu personisko interešu saskaņošana kopējā labā.

Sociālā solidaritāte. Viena sabiedrības locekļa palīdzība citiem (bezdarbniekiem, pensionāriem, bērniem, invalīdiem utt.).

Taisnīgums. Cilvēka un sabiedrības pamatvērtība, priekšnoteikums stabilai sabiedrībai.

Sociālais taisnīgums. Atbilstoša resursu sadale sabiedrībā saskaņā ar valdošo taisnīguma koncepciju.

Ievads.

Apspriediet:

-Kā valdība izlemj, kam sniegt atbalstu? Piemēram, dot bezmaksas pusdienas skolā.

-Kas būtu izdevīgāk nabadzīgajiem - saņemt bezmaksas pusdienas vai iegūt naudu pusdienām? Un kā tas būtu taisnīgāk attiecībā pret saņēmēju un sabiedrību kopumā? Kāpēc?

-Kādi ienākumi, jūsuprāt, būtu jāsaņem cilvēkam, lai valdība sniegtu viņam atbalstu?

-Ko jūs domājat, ja nebūtu valdības - kas rūpētos par nabadzīgajiem?

-Varbūt jūs zināt vēsturiskus piemērus, kā agrāk par nabadzīgajiem rūpējās, pirms nebija valsts sociālā atbalsta?

Uzdevumi

1

Saskaņā ar Eurostat metodoloģiju persona tiek uzskatīta par nabadzīgu, ja tā saskaras ar vismaz trim no sešām ekonomiskām grūtībām, no kurām dažas ir minētas, kādas varētu būt pārējās (aizpildiet tukšās vietas):

1. Nespēja laikā samaksāt mājokļa īri, komunālos maksājumus, mājokļa vai citus aizdevumus, kredīta maksājumus.

2. Darba nespēja

pavada vismaz nedēļu prom no mājām.

3. Nespēja pienācīgi apsildīt dzīvesvietu.

4. Nespēja gādāt vismaz katru otro dienu

gaļu, zivis vai līdzīgu veģetāru ēdienu.

5. Nespēja samaksāt neparedzētus izdevumus.

6. Nespēja iegādāties šādus priekšmetus:

a) tālruni b) c) veļas mazgājamo mašīnu d)

Televizoru; mašīnu.

→ Kādus rādītājus, vienumus jūs pievienotu vai mainītu sarakstā, ja jūs atbildētu par atbalstu?

Piemēram, tālrunim jābūt viedam; mūsdienās cilvēkam ir nepieciešams internets; būtu labi vakariņot vismaz reizi mēnesī nevis mājās, bet kafejnīcā utt.

→ Kā jūsu piedāvātā ideja ietekmētu valsts ekonomiku - budžetu, nodokļus, valdības izdevumus?

Tas nozīmētu, ka sociālajai palīdzībai būtu jāiztērē vairāk naudas, kas nozīmē, ka būtu jāiekasē vairāk naudas, jāceļ nodokļi un cilvēkiem paliktu mazāk naudas savām vajadzībām.

→ Solidaritāte ir vienotība, dažādu personisko interešu saskaņošana ar kopīgumu. Vai tā ir solidaritāte, ka no dažiem naudu paņem ar nodokļu palīdzību, lai palīdzētu citiem? Kāpēc?

Būtu solidaritāte, ja cilvēki brīvprātīgi palīdzētu viens otram. Bieži vien cilvēki pat nezina, kā un cik daudz tiek palīdzēts, jo nodokļos samaksātā nauda tiek pārdalīta izveidojot valsts budžetu.

2

Pamatojiet vai klievējiet mītu.

Mīts. Atbalstu var sniegt arī savtīgiem mērķiem. Piemēram, lai reklamētos vai vienkārši justos labāk pēc ceļa darba. Motīvi reti ir pilnīgi altruistiski, un tajos vienmēr var atrast egoismu. Tas nemazina paša atbalsta nozīmi un ieguvumus.

Mīts. Laika gaitā cilvēce ir kļuvusi produktīvāka, un tās nabadzīgāko locekļu dzīve ir uzlabojusies, un daudziem ir iespēja strādāt un nopelnīt. Cilvēku skaits pēdējo 40 gadu laikā ir pieaudzis no 4,5 miljardiem līdz 7 miljardiem. Lauksaimniecības zeme nav palielinājusies, bet nodarbinātība lauksaimniecībā ir samazinājusies. Neskatoties uz to, absolūtā nabadzībā dzīvojošo cilvēku skaits ir samazinājies no 2 miljardiem līdz 1,5 miljardiem. Citiem vārdiem sakot, pirms 40 gadiem 40 miljardi cilvēku dzīvoja nabadzībā. Tagad tie ir 5,5 miljardi. Mūsdienu ekonomisko attiecību un tehnoloģiju attīstība ļauj apmierināt arvien jaunas vajadzības un darīt to arvien labāk.

Daļēji taisnība. Cilvēkam ir dabiski ekonomēt - pielikt pēc iespējas mazāk pūļu un sasniegt labāko iespējamo rezultātu. Ja cilvēkam pietiek iztikai, cik viņš var atļauties, viņš neuzņemsies darbu, par kuru varētu saņemt pabalstam līdzīgu samaksu. Rezultātā daži izmanto trikus, lai paliktu pabalstu saņēmēji un slēptu savu reālo situāciju. Ir iespējams aprēķināt, cik daudz ģimenes, kas audzina divus bērnus, var saņemt dažādus pabalstus (bezdarbnieka pabalstu, bērna naudu utt.), un

salīdzināt šo summu ar minimālo algu (430,00 EUR Latvijā, 2020). Apsveriet, kā tas ietekmē ģimenes motivāciju strādāt vai neieslēdz ģimeni pabalstu un nabadzības slazdā.

3

	Nevar palīdzēt (kāpēc?)	Varētu palīdzēt (kā?)	Jāpalīdz (kāpēc? Kā?)
Es			
Radnieki (ģimene, draugi)			
Kaimiņi			
Nevalstiskā organizācija			
Bagātnieki			
Valdība			

Kam ir pienākums, kurš spēj un nespēj palīdzēt turpmāk uzskaitītajos gadījumos? Kā un kāpēc? Pārrunājiet katru gadījumu pa pāriem.

Mudiniet skolēnus saskatīt personīgo atbildību un rast dažādus risinājumus, kas palīdzētu katrā gadījumā - galu galā pārmaiņas sākas ar "viņiem". "Jāpalīdz" parasti ir derīgs arī personīgā līmenī, nevar vienkārši uzlikt citiem pienākumu, tā ir atteikšanās no personīgās atbildības. Ja visi ievēro principu - organizācijām, uzņēmējiem vai valdībai jāpalīdz - nabadzības problēma netiks atrisināta. Pat, ja jūs varat pavadīt, pāris stundas nedēļā kopā ar kaimiņa - vientuļā vecāka bērnu - tā ir lieliska palīdzība un patiesas rūpes par konkrētu problēmu.

4

Kādas ir privātā sektora vērtības un kāds ir valdības atbalsts? Kāpēc?

	privāts atbalsts	valdības atbalsts
sociālais taisnīgums	Parasti ir pieņemts, ka cilvēki paši izlemj, kurš un kā sadalīs resursus: spējas, laiku, naudu utt.	Parasti ir pieņemts, ka valdība vislabāk zina, kam un kā sadalīt nodokļu maksātāju nopelnīto naudu.
sociālā solidaritāte	Parasti ir pieņemts domāt, ka cilvēki rūpējas par trūkumcietējiem.	Raksturīgi ir pieņemt, ka sabiedrībai ir vienaldzīgi trūkumcietēji, un, ja ne valdība, atbalsts vispār netiktu sniegts, jo valdība vislabāk zinātu, kā integrēt sabiedrībā dažādas sociālās grupas un atrisināt viņu problēmas.
atbildība	Tas ir raksturīgi, jo, palīdzot personīgi, jūs tieši veltāt savas spējas, laiku, naudu - pārliecinoties, ka tās tiek izmantotas pēc	Neraksturīgi, jo palīdzība tiek sniegta centralizēti, sadalot trūkumā

	iespējas efektīvāk, lai palīdzētu atrisināt konkrēto problēmu. Piemēram, ja jūs zināt, ka jūsu kaimiņš ir zaudējis darbu - jūs palīdzat viņam viņu atrast, ne tikai dodat viņam noteiktu naudas summu.	nonākušos cilvēkus abstraktās grupās.
sirsnība	Tas ir raksturīgi, ja sākumā klātienē var būt iejūtīgs pret šo situāciju un problēmu.	Neraksturīgi, jo palīdzība tiek centralizēta ar norādījumiem no augšas, izmantojot likumu. Bieži vien tas ir formāli - ja cilvēks atbilst kritērijiem, viņš vai viņa saņem atbalstu, ja nē, viņš to nesaņem. Parādot, ka birokrātisko kritēriju izpilde var pazemot cilvēkus.
empātija	Raksturīgi, jo tikai tad, kad jūtat līdzīgu cita situācijai - vēlies viņam palīdzēt.	Tas nav raksturīgi, jo palīdzību nesniedz cilvēki tieši, bet gan caur centrālo valdību, piešķirot resursus.
motivācija	Tas ir raksturīgi, ja jūs interesē palīdzēt atrisināt noteiktu problēmu, dot iespēju personai atgriezties darba tirgū.	Daļēji valdība cenšas cilvēkus atgriezt darba tirgū, bet tas ne vienmēr ir efektīvi, ja cilvēkam pašam tas neinteresē.
precizitāte	Daļēji tas notiek tāpēc, ka, sniedzot atbalstu cilvēkam, ir svarīgi precīzi zināt, kāda palīdzība ir nepieciešama. Varbūt pacientam vairāk nekā nauda ir vajadzīgs atbalsts un laiks kopā.	Tas ne vienmēr notiek, jo atbalsts tiek sniegts vienotā veidā - tiek uzskatīts, ka ikviens, piemēram, persona ar nopietnu slimību, visvairāk gūs labumu no noteikta apjoma pabalsta, lai gan pacientam var būt nepieciešams cits atbalsts, kam obligāti nav jābūt materiālam.

5

Analizējiet nabadzības statistiku Latvijā un viedokļus par relatīvās un absolūtās nabadzības atšķirībām.

Fakti:

video par statistiku, kas saistīta ar nabadzību:

<https://www.youtube.com/watch?v=Cdf-n6PYhWo>

→ Jaunākie pieejamie dati liecina, ka starp visām ES dalībvalstīm Latvijā bija piektais augstākais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars (27,3 % 2018. gadā un 26 % 2019. gadā)./Centrālā statistikas pārvalde/

→ 2019. gadā Latvijā nabadzības riskam bija pakļauti 407 tūkstoši jeb 21,6 % iedzīvotāju – par 1,3 procentpunktiem mazāk nekā 2018. gadā, liecina Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) 2020. gadā veiktās iedzīvotāju aptaujas dati. Šo iedzīvotāju rīcībā esošie ienākumi2 bija zem nabadzības riska sliekšņa./Centrālā statistikas pārvalde/

→ Vislielākais nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars bija Latgalē (35,9 %) un vismazākais – Rīgā (15,9 %) un Pierīgā (16,1 %). Kurzemē nabadzības riskam bija pakļauti 27,9 % iedzīvotāju, Vidzemē – 25,3 % un Zemgalē – 20,7 % iedzīvotāju./Centrālā statistikas pārvalde/

→ Joprojām visvairāk nabadzības riskam bija pakļauti vientuļie seniori vecumā virs 65 gadiem. 2019. gadā tādu bija 71,7 % (2018. gadā – 74,9 %). Otrā lielākā nabadzības riskam pakļautā sabiedrības grupa bija 30,0 % vientuļo personu vecumā līdz 64 gadiem (2018. gadā – 31,7 %)./Centrālā statistikas pārvalde/

→ Pagājušajā gadā, palielinoties rīcībā esošajiem ienākumiem, arī nabadzības riska sliekšnis pieauga līdz 441 eiro mēnesī vienas personas mājsaimniecībai (2018. gadā – 409 eiro mēnesī). Mājsaimniecībām ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem līdz 14 gadu vecumam nabadzības riska sliekšnis 2019. gadā sasniedza 927 eiro mēnesī (2018. gadā – 860 eiro mēnesī)./Centrālā statistikas pārvalde/

Atzinumi:

Viedokļu raksti un pētījumi:

<https://lvportals.lv/norises/316340-saskatit-ne-tikai-nabadzibu-bet-ari-tos-kam-japalidz-2020>

<http://petijumi.mk.gov.lv/node/215>

Jautājumi diskusijai:

1. Kāda ir atšķirība starp absolūto un relatīvo nabadzību?

Rādītāji rāda dažādas lietas. Absolūtais nabadzības līmenis parāda, cik cilvēku valstī naudas trūkuma dēļ nespēj apmierināt pamatvajadzības. Relatīvā nabadzība ilustrē ienākumu nevienlīdzību - attiecības starp cilvēkiem, kas finansiāli dzīvo labāk un sliktāk.

2. Vai ir iespējams atrisināt absolūtās nabadzības problēmu t.i. panākt absolūtas nabadzības izskausšanu. Kā?

Jā, mēs varam ieguldīt infrastruktūrā - uzlabot izglītības un medicīnisko pakalpojumu pieejamību, rūpēties par to, lai cilvēki nepaliktu izsalkuši, lai būtu par ko gērbties, iesaistīties viņu izglītībā un iespēju stiprināšanā.

3. Vai ir iespējams atrisināt relatīvās nabadzības problēmu, t.i. padarīt relatīvo nabadzību izskaustu. Kā?

Nē, jo sabiedrībā vieni vienmēr nopelnīs vairāk, citi mazāk. Relatīvo nabadzību var novērst tikai izlīdzinot ienākumus. Ja šis rādītājs parāda ienākumu atšķirību starp tiem, kuri ir pieticīgāki, un tiem, kuri nopelna vairāk, būtu loģiskāk to saukt par relatīvu īpašumtiesību rādītāju. Bagātās valstīs cilvēki, kuru ienākumi ir zem relatīvās nabadzības robežas, nebūt nav nabadzīgi - viņi nopelna, piemēram, pusi no augstās vidējās algas. Nabadzīgās valstīs pat tie, kuru ienākumi formāli pārsniedz relatīvo nabadzības robežu, ir nabadzīgi.

4. Kurš rādītājs labāk parāda nabadzības situāciju valstī - relatīvā vai absolūtā nabadzība? Kāpēc?

Absolūts nabadzības līmenis, jo tas parāda, cik daudz cilvēku nevar atļauties sev nepieciešamās preces un pakalpojumus atšķirībā no relatīvās nabadzības, kas parāda ienākumu nevienlīdzību.

6

Projekts: darbība (otrais solis - veidi, kā atrisināt problēmu).

Komandas, kuras ir identificējušas nabadzības problēmu, turpina strādāt:

-Domājiet par trim dažādiem īpašiem veidiem, kā šo problēmu var atrisināt un kam par to būtu jāatbild:

Problēma: pensionāri nevar izdzīvot ar pensiju.

Iespējamie risinājumi:

- a. palielināt pensijas (valdības, privātie uzkrājumi vecumdienām);
- b. palīdzība pārtikas jomā (nevalstiskās organizācijas; brīvprātīgās kustības);
- c. parādīt cilvēkiem uzkrājumu nozīmi, ļaut pensijas uzkrāt privātajos fondos un citos personai pieņemamos veidos, piemēram, atlicināt noteiktu naudas summu, ieguldīt to biznesā, akcijās, nekustamajā īpašumā vai citur (valdība, paši cilvēki, NVO).

-Nosauciet katras metodes trīs priekšrocības un trīs trūkumus (ekonomiskos, ētiskos, pilsoniskos).

- a. palielināt pensijas (valdība);

Priekšrocības: pensionāru ienākumi palielināsies (ekonomiski), viņi varēs dzīvot cienīgāk (ētiski), tiks izpildīts valdības solījums rūpēties par visiem sabiedrības locekļiem (pilsoniski).

Trūkumi: samazināsies nauda citām jomām, ko finansē no valsts budžeta, vai vajadzība palielināt nodokļus (ekonomiskos), pensionāri būs atkarīgi no valdības (ētiski), tiks veicināta sabiedrības pretnostatīšana, kad darba ņēmēju nauda tiks pārskaitīta pensiju izmaksām (civilajām).

-Izvēlies vienu no labākajiem veidiem. Pamato, kāpēc tas ir labākais.

Piemēram, lai parādītu cilvēkiem uzkrājumu nozīmi, ļautu uzkrāt pensijas privātajos fondos. Tas ir labākais veids, jo cilvēki paši būs atbildīgi par savu nākotni, un sabiedrības pretnostatīšana netiks veicināta.

Pašnovērtējums.

Pēc šīs stundas skolēniem vajadzētu:

→ Spēt izskaidrot, ar ko nabadzība atšķiras no absolūtās nabadzības.

Nabadzību visā pasaulē saprot kā nespēju apmierināt pamatvajadzības. Relatīvās nabadzības definīcija likumā noteiktajā formulā dažādās valstīs atšķiras un parāda ienākumu nevienlīdzību.

→ Spēt izskaidrot, kā privātais atbalsts atšķiras no valsts atbalsta. Sniedziet abu atbalsta veidu piemērus.

Privātais atbalsts - tiek sniegts pēc brīvprātības principa. Piemēram, palīdzot tuviniekam, kurš zaudējis darbu, vai ziedojot naudu nevalstiskai organizācijai. Valdība nodrošina atbalstu no nodokļu naudas, lai atrisinātu likumā paredzētās problēmas. Piemēram, valdība iekasē naudu no iedzīvotājiem, izmantojot nodokļus vispārējam budžetam, un pēc tam to piešķir bezdarbnieka pabalstiem, pensijām utt.

→ Spēt noteikt privātā un publiskā atbalsta pozitīvos un negatīvos aspektus trīs līmeņos: ekonomiskajā, ētiskajā, pilsoniskajā.

Privāts atbalsts.

Priekšrocības: nodrošina pēc brīvprātības principa, personisko resursu piešķiršana, ja iespējams (ekonomiski), balstoties uz patiesu rūpību, kas vērsta uz motivāciju un iespēju nodrošināšanu (ētiska), veicina sabiedrības locekļu rūpes par otru, solidaritāti (pilsonisko).

Trūkumi: nav iespējams rūpēties par visiem nabadzīgajiem (ekonomiski), var rasties egoisms (ētisks),

tiem, kas nevēlas, var nerūpēties par citiem sabiedrības locekļiem (pilsonisko).

Valsts atbalsts.

Priekšrocības: tiek nodrošināts augsts pārklājums (ekonomiskais), tiek nodrošināta katra saņēmēja minimālā cieņa (ētiskā), tiek izpildīta valdības funkcija rūpēties par vājākiem sabiedrības locekļiem (pilsoniskajiem).

Trūkumi: neveicina atgriešanos darba tirgū (ekonomisko), anonimitāti - nodokļu maksātāji nezina, kas viņiem rūp, labuma guvēji - kas par viņiem rūpējas (ētiski), veicina sabiedrības locekļu sadrumstalotību (pilsonisko).

Skolēnu ziņā ir izlemt, vai viņi var atbildēt uz šiem jautājumiem. Ja nē, jāuzrunā skolotājs, lai saņemtu palīdzību tēmas izpratnē.